

Felis catus

huis·kat [-ten] (de) 1 tamme kat 2 kat die altijd thuis blijft

Hoe de kat de mens vangt

SANDRIN COOREVITS
JO COUCKE
HANNELORE FRANCK

ONNO BLOM
MARJAN DOOM
DELPHINE LECOMPTE

p. 2 René De Pauw, *Vrouw met zwarte kat*, 1940–1941.

Willy Ronis, Foto uit het boek *Les Chats*.

Deze Parijse fotograaf staat bekend om zijn zwart-wit-foto's van het alledaagse leven. Willy Ronis (1910–2009) werd geboren als zoon van Joodse immigranten. Zij waren aan het begin van de 20ste eeuw de pogroms in Oost-Europa ontvlucht.

POES. HOE DE KAT DE MENS VANGT

De junivaltraditie

— SANDRIN COOREVITS, DIRECTEUR VAN HET YPER MUSEUM —

Mijn overgrootmoeder had een kat. Die wandelde met haar mee naar het einde van de tuin en terug. Toen de kat oud was, kreeg ze last van dementie. Pierie werd Zot Pierke en was blijkbaar minder aangenaam in de omgang. Ze werd op een vrachtwagen geladen en samen met de rest van de lading, vlas in dit geval, in Frankrijk achtergelaten. Zo deed men dat toen. Het moet verwarrend geweest zijn voor Pierie, die ze al niet meer allemaal op een rij had, om plots in een vreemde omgeving terecht te komen. Mensen waren toen niet wreed. Katten waren nog gewoon een dier. Je moest daar geen te zotte kosten voor doen.

Een generatie later had mijn grootmoeder van vaderszijde haar hele leven een heilige schrik dat haar katten in de stoofpot zouden belanden. Kwam de kat een nacht niet naar huis, dan vreesde ze het ergste. Katten smaakten goed en in de oorlog at men geregeld ‘oorlogskonijn’. Ik heb mijn hele kindertijd de gevilde konijntjes die mijn opa ophing in het hok, met argusogen bekeken. Was die staart wel kort genoeg om van een konijn te zijn? Katten stonden toen al een trap hoger dan konijnen. In de seventies werden ze niet langer opgegeten. Maar dag in dag uit binnen poes liggen zijn, dat mochten ze toch ook nog niet.

Een kwarteeuw later zag mijn moeder al de noodzaak in om onze eerste kat te laten steriliseren. Beter dat dan op gezette tijden van de kittenlijkjes af te moeten geraken wellicht. Poes mocht de nacht na het dierenartsbezoek niet alleen uitzonderlijk binnen slapen, ze mocht zelfs in de slaapkamer liggen jammeren, beeld je in.

Mijn kat is er eentje van de vierde generatie. Leonie – ‘kleine leeuwin’ – doet mijn timemanagement. Zij beslist wanneer we eten en slapen. Zij kiest of ik al dan niet de krant mag lezen. Ze verscheurt ze alvast als het nieuws haar niet de moeite lijkt. Ik geloof Midas Dekkers op zijn woord als hij beweert dat katten kunnen lezen met hun kont. Ze legt mijn hond, die vele malen groter is dan zijzelf, het zwijgen op. Ze is dan ook de dochter van een straatkat, die zelf heeft beslist om bij mij te komen wonen. Moeder en dochter waren pikzwart. Scherpe karakters. Zo heb ik ze graag. Ze bleven en we verstaan elkaar. Ik luister immers goed. Katten zijn niet solitair. Katten kiezen gewoon graag zelf met wie ze samenleven als het even kan.

Vier generaties vrouwen met poezen. Ze zijn er beiden goed op vooruitgegaan de afgelopen eeuw. De poes mocht naar binnen, bij de haard die de vrouw eindelijk

mocht verlaten. Daar gaat dit boek over. Over de wonderlijke band tussen katten en mensen. Over de onmiskenbare maar soms vreemde connectie tussen poezen en meisjes bijvoorbeeld. Collega Marjan Doom, directeur van het GUM en doctor in de diergeneeskunde, schreef er een heel treffende column over.

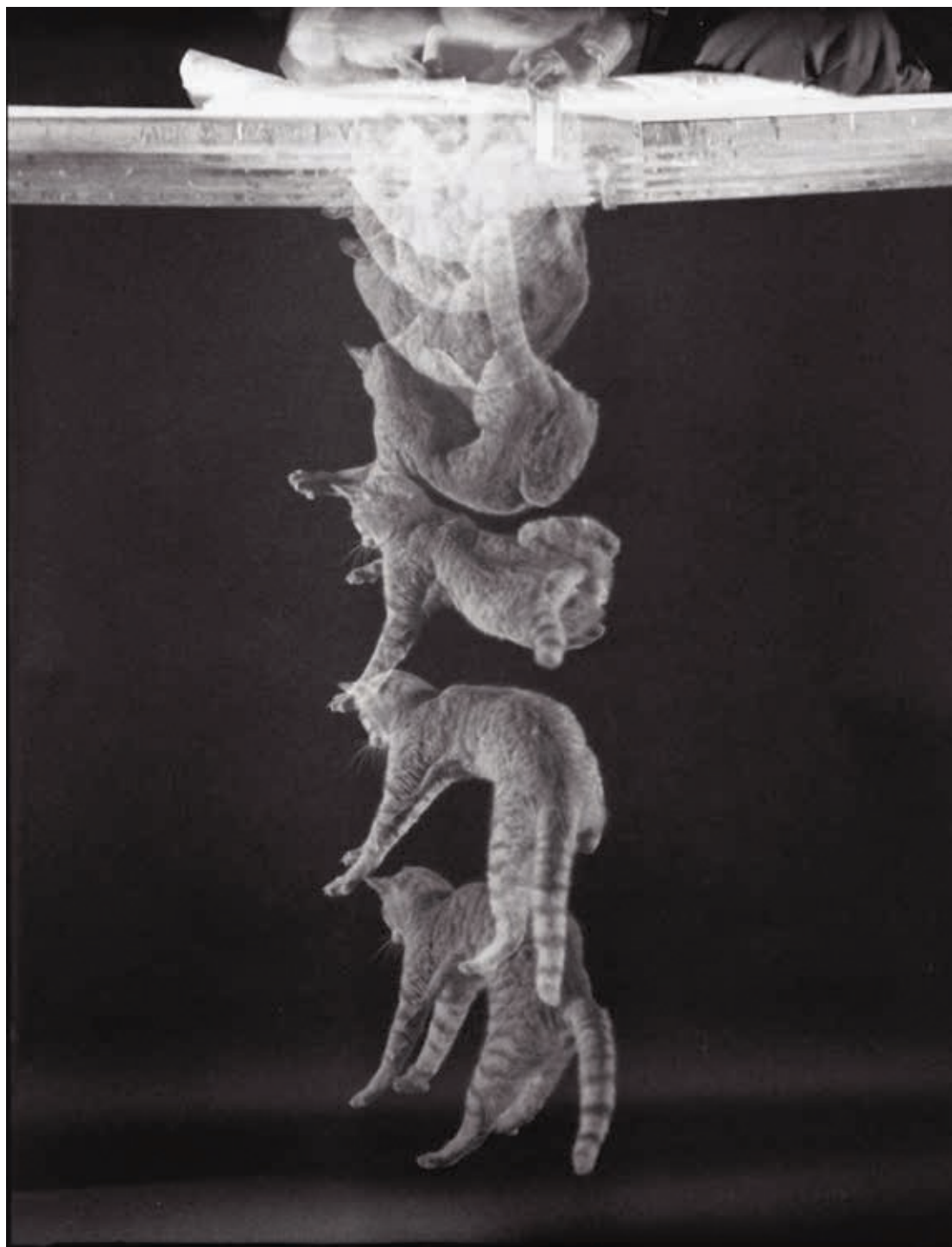
Poes klinkt rond, zacht, vrouwelijk. Kat is harder. Je hoort meer de negatieve karaktertrekken in die drie letters. Vrouwen zijn kattig en meisjes poezelig? Een dier met twee namen en veel (vermeende) eigenschappen blijft fascineren. Delphine Lecompte somt alvast een paar eigenschappen op in haar wonderlijke column die ze voor dit boek schreef. *Katten: de zalige, de verwaarloosbare, de sletterige, de speelse, en de reddende (etc.)*. Kunsthistoricus Jo Coucke heeft het over de fascinatie van kunstenaars voor katten. Bekijken zij de poes anders en proberen ze het ongrijpbare van katten te vangen in hun kunst?

De kat als onmiskenbare muze dus. Wat me bij de wat vreemde titel van deze inleiding brengt. *De Junival* is een minder gekend boek van Jan Wolkers. Wolkers was een grote, oersterke man die graag shockeerde als het even kon (en anders ook). Maar geen man heeft ooit zo teder – voor mij althans – de liefde voor een kat beschreven als hij. Wolkers had vele vrouwen, maar eentje bleef: Voske, de poes met de schildpadvacht. Elk jaar probeer ik naar Texel te reizen om *De Junival* te herlezen, het liefst op mijn vast bankje in de bossen tegenover het huis waar de asse van zowel Voske en Jan Wolkers rust. De junivaltraditie dus, ter ere van mijn poezen van weleer en voor alle poezen die ongetwijfeld nog zullen komen. Heel fijn dat Onno Blom, Wolkers' biograaf, voor dit boek een bijdrage leverde.

Een kat heeft negen levens. Ooit las ik dat elk leven negen katten zou moeten hebben. Dat lijkt me een mooi vooruitzicht: ik heb er dan nog vijf te goed. Met Minneke Poes, de bekendste poes van Ieper, voel ik trouwens ook verwantschap. Ik ben geboren op de dag dat de stad Ieper Minneke cadeau kreeg om mee te lopen in de Kattenstoet, op die Moederdag in mei. Het stond in die sterrennacht, zelfs bij volle maan, geschreven dat ik in de kattenstad zou gedijen, zeker nu de Ieperlingen geen levende katten meer van de belfortoren gooien. Fantastisch toch dat de eerste grote tentoonstelling van het jonge Yper Museum net over katten mag gaan?

Dr. Hannelore Franck, collega en wetenschappelijk onderzoeker, vertelt in dit boek welke mooie weg mens en poes samen aflegden en nog afleggen. De evolutie van katten als Dier, maar ook vereerd als God en verketterd als Duivel. De kat als Vriend, Collega, VIP – waarbij de P dan voor *Puss* staat – en natuurlijk als Reus in de Ieperse Kattenstoet.

Uit dit mooie verhaal, gebaseerd op recent onderzoek, en uit de prachtige beeldenselectie blijkt vooral dat poes en mens elkaar pas heel recent écht zijn leren kennen. Of toch zeker wij de kat. Want zij wist al veel langer hoe wij in elkaar zitten.

Neil Libbert, *Cat Jumping*, Salford, Lancashire, 1957.

Gjon Mili, *Blackie*, januari 1943.

De Albanees-Amerikaanse fotograaf Gjon Mili (1904–1984) experimenteerde met de techniek van stroboscopisch licht en de elektrische flits om beweging over tijd te kunnen vangen op beeld. In de jaren 1940 is zijn kat Blackie het onderwerp van veel van zijn foto's.

Het woord 'poes' heeft vele ingangs- en uitvalswegen. Zo gelaagd als het woord is, zo divers en gekleurd is het verbonden met vele van mijn eigen levensgebeurtenissen. En dan laat ik de amoureuze uitspattingen nog achterwege.

Ik was een sleutelkind. Ik bedoel het niet eens pejoratief, het was wat het was. Ik was enig kind van twee hardwerkende ouders die me een inhoudelijk rijke jeugd hebben geboden. Dat impliceerde dat ze ook zichzelf intellectueel dienden te voeden, en dus kwam ik vaak alleen thuis. Huisdieren waren uit den boze, talrijke smeekbedes ten spijt. Ik ken de exacte reden niet meer, al was ik beslist de grootste dierenvriend in huis. Op een dag belandde een verloren gelopen Siamese kat als door het lot in onze tuin. Ze wachtte me elke dag op na school. Of ze wachtte alleszins op het stukje hesp of andere katvriendelijke voeding die ik in de ijskast vond. Ze werd mijn geheim en ik noemde haar 'Poes'. Hoe anders lok je een onbekende dan door lucht tussen je tuitende lippen te zuigen en de uitgestoken hand aan te bieden om te worden besnuffeld? Terwijl je "poes, poes, poes" zingt? Poes werd mijn *compagnon*. En zoals het goede vrienden betaamt, verleg je mekaars grenzen, daag je mekaar uit om samen dingen te ontdekken. Het leek me evident dat ik haar het huis en mijn kamer toonde, ook al was dat verboden terrein. Het werd een soort feestmomentje van de dag: naar huis snellen om stiekem in de verloren uren met Poes te stoeien. Ik zie mezelf nog springen op bed met Poes in sluip- en jachtmodus naast me, klaar voor de genadeloze luipaardsprong. Uiteraard werden we op een dag betrapt. Maar tegen dan was de band te sterk. Ons van elkaar scheiden zou wreedaardig zijn geweest. Aldus kreeg Poes een meer formele plek in het gezin. Haar naam zou ze behouden. Ze zou me mijn eerste ervaringen als katteneigenaar bijbrengen. Inclusief een bevalling van vier kittens, tot groot jolijt van mijn ouders.

Die ervaringen waren niet bepalend, maar bevestigden me alleszins wel in de overtuiging dat ik dierenarts wou worden. Mijn enige duidelijke levensdoel sinds mijn vijfde.

MAN MET KAT JAN WOLKERS EN VOSKE

ONNO BLOM

Voske was de enige vrouw die Jan Wolkers nooit heeft teleurgesteld. Ze bleef altijd bij hem, in voor- en tegenspoed, haar lange leven lang. Voske was zijn eerste kat.

Wolkers zag het diertje in de herfst van 1957 in de etalage van een dierenwinkel vlak bij de Albert Cuypmarkt in Amsterdam. Ze stond met haar voorpootjes tegen het glas van de etalage. “Het was rood-zwart gevlekt, een kleur rood als van Olga’s haar”, schreef Wolkers in *Turks fruit*. “Het had een licht puntje aan zijn staart en er liep een licht streepje van zijn voorhoofd naar zijn neus. Daardoor leek het net een snolletje. Maar het profiel van zijn kopje was zo nobel als dat van een tijger.”

Hij besloot het schildpadpoesje te kopen als verrassing voor Annemarie Nauta, die later model zou staan voor Olga in *Turks fruit*, en net een paar weken bij hem was komen wonen in zijn atelierwoning in de Zomerdijkstraat. Voor een rijksdaalder werd Voske zijn eigendom. Omdat het regende stopte hij haar onder zijn jas en fietste naar huis. Onderweg kroop ze over zijn schouder naar zijn arm. Zo zag Annemarie de poes voor het eerst: toen ze uit de kraag van Wolkers’ jas omhoog kroop.

“Ze omhelsde mij met het katje tussen ons in en ging meteen een borsteltje voor een glanzend pelsje kopen en aparte bakjes voor vlees en vis en kattenbrood. Na een poos was de kat zo aan haar gehecht dat hij nog eerder dan ik aan haar klikkende hoge hakken en driftige stappen hoorde dat ze er aankwam.”

Wolkers was in die tijd nog geen succesvolle schrijver, maar een arme beeldhouwer. Hij debuteerde als schrijver van een toneelstuk en een paar gedichten in het jaar dat hij Voske kreeg. Overdag zat Wolkers de hele dag te tekenen, schilderen en beeldhouwen, ’s avonds tikte hij aan zijn verhalen, met rouwranden onder zijn nagels van de inkt, verf en klei.

Op Voske was hij net zo verliefd als model als op Annemarie, dat “mistige rooie dier”. Hij tekende de curve van haar rug, haar sierlijke staart. Hij verbeeldde zijn twee vrouwen ook vaak samen.

Théophile Steinlen, *Tournée du chat noir*, 1896.

Elke kattenliefhebber kent het werk van Théophile Steinlen (1859–1923). Hij maakte deel uit van de bekende kunstenaarsgroep die aan het einde van de 19de eeuw in Montmartre ontstond. Veel van deze artiesten hadden een fascinatie voor het onafhankelijke nachtdier. Vooral Steinlen was ervan bezeten. Katten figureren veelvuldig in zijn kunstwerken, met deze bekende affiche voorop. Al op jonge leeftijd had Steinlen een voorliefde voor poezen en tekende hij ze in de marges van zijn schoolboeken. Zijn katten onderscheiden zich door hun uitgesproken elegantie.

Aankondiging van de publicatie *About Paris* door Richard Harding Davis, illustratie van Charles Dana Gibson, uitgever Harper & Brothers, 1895.

Jean-Jacques Bachelier, *Chat angora blanc, guettant un papillon* (Witte angorakat loert naar een vlinder), ca. 1760.

De meeste raskatten zijn pas in de 19de eeuw ontstaan door toedoen van de mens. Een zestiental natuurrassen bestonden al langer omdat ze zich in de loop der tijd spontaan ontwikkelden. De elegante angorakat met haar lange witte vacht is hier een van. Zij was zeer geliefd bij de aristocratie in de 18de eeuw. Een uniforme witte pels komt bij katten in het wild zelden voor. Alle wilde katten hebben dezelfde grijsgestreepte vacht. Natuurlijke mutaties, zoals een uniforme witte of zwarte pels, traden pas op nadat de kat bij de mens was ingetrokken.

Een witte poes poseert voor de Amerikaanse portretfotograaf C.M. Bell, 1894.

Sagar Pavale, *Thrive the love*, 2020.

Deze zwart-witfoto toont hoe kleur voor dieren geen rol speelt. Zij voelen enkel de liefde voor elkaar, aldus de fotograaf.

p. 76 Frans Masereel, *Kat op de trap*, 1925.

Houtsnede uit de beeldroman *La Ville: cent bois gravés*, waarin Masereel in honderd houtsnedes facetten van het stadsleven in beeld brengt. Hier komt een kat elegant de trap af.

p. 77 Laura Melis, *Stairs*, 2012.

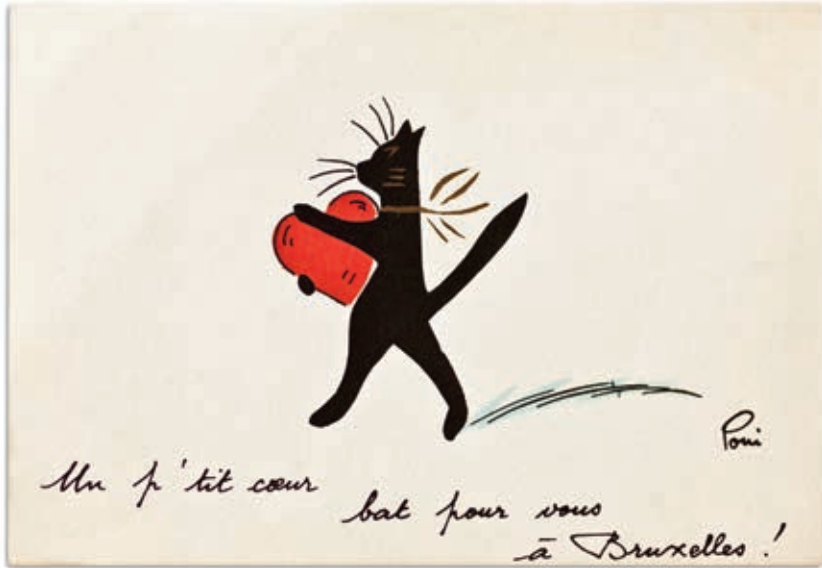

Slegers, *Drie poezen*, ca. 1970.

Poni, *Un p'tit cœur bat pour vous à Bruxelles !*, zonder datum.

